

szüntelen harcban pedig, főleg a vegyeslakosságú és határvidékeken, egyesületeink a mindig éber őrszemek.

BLAZSEK FERENC

A DÉLVIDÉKI IRODALOM VÁLSÁGA

VISSZATÉRÉSÜNK ÓTA annyi szépet és jól elmondtak már a mi kis irodalmunkról, néha cnyhén túlozva, hogy ha tudna pirulni, hát belepirulna. A kisebbségi korszak lezártaival egymást érték a tanulmányok, a számvetések és a hozzászólónak most az túlul először tollára, hogy sajnos még mindig a magunk tükrében nézzük magunkat, önarcképünk előtt ácsorgunk és ha ünnep adódik, mi ünnepeljük magunkat, továbbra is egyedül álmodunk.

Könnyelműség és lelkiismeretlenség volna elhallgatni a tényt, hogy a délvidéki irodalom válságba jutott. A politikai egység, illetve elzártság feloldásával délvidéki viszonylatban is felmerült a provinciális literatura létjogosultságának kérdése. A visszatért területek életében bekövetkezett ritmüstörés általában északon, keleten és délen egyformán irodalmi pangásra vezetett. Az új életformákba való beleilleszkedés válsággal jár ott is, ahol a legmelegebb szeretettel fogadják a visszatérőt. Az új keretekbe bele kell szokni és ehhez mindenek előtt időre van szükség. De ettől függetlenül a kértely köde ereszkedik a hajdani kisebbségi írók asztalára már azért is, mert ahogy összehasonlítja saját képességeit azokéval, akik ott születtek és nevelkedtek a magyar és európai kultúra forrásánál, nem pedig vidéken tengődtek, kicsinységi érzés fogja el és ha ráér, inkább olvas ez a hajdani író, hiszen rengeteg a restanciája. Azután meg sokan úgy látják, hogy hiábavaló volt a sok-sok donquijotei nekilendülés, az eredmény nem igazolta az erőfeszítéseket, a megmaradt energiákat okosabb reálisabb célokra fordítani.

A szubjektív kételyek mellett elméleti skrupulusok is adódnak bőven. Felmerül a kérdés, hogy voltaképpen most már mi is a létalapja az elkülönülésnek? Tájunk, akcentusunk nem jellegzetes, külön történelmi multunk, irodalmi hagyományaink nincsenek. Az alap, ami szóba jöhet, a néprajzi tarkaság és a kisebbségi élmény, ami megírásra vár. Ez utóbbinak azonban nem kedvez az idő. Ami sürgős tennivaló a betű mezőin, az inkább a publicisztika és a tudomány fejezetébe tartozik, de semmiesetre sem a szépirodalom körébe. Az egyiket vállalják a napilapok, a másikat meg jobb, ha egyetemi szakemberek irányítják.

A régi reflexmozdulatok természetesen még nem álltak le teljesen. A borzas kisebbségi emlék még kínoz, van, aki kiírta magából őket az asztalfióknak, de a zuhogó események, a nagy történelmi válság fekete lángjai és árnyai közepette eltörpülnek ezek a mi kisebbségi emlékeink, tanulságaink, amelyeket egyébként sem kérdez és nem is hallgathat ma meg senki. A gigantikus perspektívák elnyelik az irodalmi ambíciókat. Az az állítólagos tűz már csak az első apostolok, az első délvidéki irodalmi generáció szívében pislákol. Az igazi kisebbségi nemzedék ma már nem ér rá emlékeinek élni. Az új ifjúság pedig sem mint termelő, sem mint fogyasztó nem mu-

tat különösebb érdeklődést a délvidéki irodalom iránt, ami — legyünk őszinték — nem is annyira az irodalom iránti érzéketlenség jele, hanem inkább a fiatalok fejlettebb kritikai érzékét bizonyítja.

Nem akarunk lélekharangot húzni a délvidéki költészet felett, csak megállapítom, hogy a mai helyzetben szorosabb értelemben vett szépirodalmi termés nem várható. A délvidéki szépirást a napilapok szükséglete hívta életre, nem pedig a tehetségesek kirobbanása. A délvidéki tárca és vers a budapesti források eldugulása után szurrogátumként szolgált. Ezt a szükségletet most újra az egyetemes magyar irodalom elégíti ki. A vidéki szépiró, a dolgok természetes rendje szerint majd ismét a fővárosi könyvkiadás és kritika hangszóróján át juthat el a tömegekhez, ha lesz elég ereje, hogy felküzdje magát Budapestre és a tömegek ismét ráérnek olvasni.

A nemrégiben kiadott Szenteleky-levelezés feltárja azokat a szét-húzó erőket, amelyeket a délvidéki irodalom viszonylagos csődjéért szoktak felelősségre vonni. A kötet visszhangjaként politikai magyarázatok, bírálatok is napvilágot láttak. E sorok írójától mi sem áll távolabb annál, hogy ezeknek a politikai szempontoknak a vizsgálatába belemenjen, noha azok kétségtelenül hatottak és hatnak úgy negatív, mint pozitív irányban manapság is. Csak egy mellékesnek látszó körülményre kívánom felhívni a figyelmet. A Szenteleky-dokumentum mutatja, hogy a napilapok és a folyóiratok között bizonyos féltékenykedés, vetélkedés volt tapasztalható. A délvidéki irodalom, mihelyt kissé megerősödött, emancipálni igyekezett magát a napi sajtótól, el is szakadt tőle. Talán nem elfogultság annak a megállapítása, hogy ezzel elszakadt a szélesebb olvasótáborától. Ha a közönség ismert délvidéki írókat, azoknak nevét nem a folyóiratokból tanulta meg, hiszen azokat kevesen járatták. Ezernél sokkal több ember soha sem fizetett elő ezekre az organumokra, az igazi olvasók száma pedig jóval kevesebb volt még ennél is, mert az előfizetők jelentékeny hányada csak becsületből, szívességből „adakozott.“ Az íróknak természetesen meg voltak a maguk érveik, igazságaik és a nehezen kivívott szabadság bizonyos függetlenséget biztosított számukra, de ugyanakkor elvesztették azt az éltető atmoszférát, amelyet a napilapok nyújtottak nekik. A féltékenységre visszatérve megemlítem azt is, hogy az utóbbi időben gyakran lehetett hallani nálunk is lekicsinylő kijelentéseket a szerkesztőségi emberek munkájáról, mert ez a munka favágás, robot, — egyesek szerint lélekölő. Érdekes lenne kivizsgálni irodalomtörténetileg, hogy mennyi ebben az igazság és mennyi a sznobizmus. A magyar irodalomban mindenesetre sok olyan író számít még mindig halhatatlannak, aki szerkesztőségi asztal mellett ette meg kenyere javát. Ez az újságírásnak kétségtelenül használ, de az irodalomnak sem volt annyira kárára, amint azt egyesek feltűntetik. A leújságírozott délvidéki író kicsit fanyaran és büszkén mosolyog a fenti kifogások hallatára, mert úgy érzi, hogy a délvidéki újságírás elvégezte olyan jól a feladatát, mint a szépirodalom és a lenézett publicisztika volt annyira magyar kultúrtett itt lenn a Délvidéken, mint a szerényhangú ének és a novella.

Ezen a vonalon, a publicisztika és tudomány leválasztó hatá-

sát figyelve engedtessek meg felvetni még azt a gondolatot, hogy a délvidéki írók szűkebb patriájuk érdekeit szolgálnák, ha mondani-valóikkal olykor ismét odaállnának a napisajtó mikrofonja elé. A délvidéki ujságírásnak szüksége van segítő munkájukra és mindig szívesen fogadják őket. Ha örök emberi értékek kibányászására, remekművek átszenvedésére, művészi víziók megálmodására nincs is most módjuk és nincs is erejük, a tollhoz és az önmagunkhoz való hűség azt súgja, a lelkiismeret talán követeli is tőlük, hogy olykor mégis hallassák szavukat a napilapok hasábjain is.

Ami az úgynevezett tiszta szépirodalmat illeti, véleményem szerint annál a tájmotívum mellékes, csak színárnyalat, de nem létrehozó erő. A belletrisztikai mű értéke nem azon múlik, hogy mit, hanem inkább azon: hogyan. A szépirodalmat nehéz a vidékhez rögzíteni, mert nem elsőrendű feladata a táj- és a korfestés, sem a problémák boncolása. A regény, a novella, a vers elsősorban az egyén alkotása és a művészet mindig a leggőgösebb individualizmus. Hogy ilyen értelemben fennmarad-e vagy születik-e délvidéki írás, az már kevésbé kollektív probléma. Elsősorban az író, a tehetség kérdése, nem pedig a környezeté, a körülményeké és a kereteké.

TIMÁR FERENC

A száz éves Kübekháza

A szomszédos Óbébát 1781. augusztus 1.-én gróf *Batthyány József* és testvérei megvásárolták a kincstártól a hozzá tartozó Oroszlámos és Valkány községekkel, úgyszintén Keresztur és Kocsorhát pusztákkal. *Óbéba* lett az uradalom központja. Néhány év múlva egy másik uradalom keletkezett a későbbi Kübekháza mellett: a *szőregi*. Ezt Szeged városa vette meg (1783 március 5.) a pozsonyi kamarától 180.909 forint és 12 krajcárért. Ehhez az uradalomhoz tartoztak: Szőreg, Szent Iván, Gyála és Ujszeged községek, továbbá Rábé és Tervár puszták. A későbbi *Kübekháza* területét egyik uradalomhoz sem csatolták, hanem ez megmaradt egyelőre a *kincstár* kezén.

A Kübekháza községbe 1891-ben bekebelezett Kisbéb (a hajdani Béb) község címerében még 1860-ban is *dohánylevél* volt látható. Ezt viselhetné Kübekháza község is címerében, mert *első telepesei dohánytermelők* voltak. Ismeretes, hogy a dohány hírért Európába Kolumbusz Kristóf, Amerika felfedezője (1492), Erdélybe pedig az első dohányt állítólag Bornemissza Pál erdélyi püspök (1568) hozta. Állami, sőt egyházi hatóságok eleinte tiltották a dohányzást, Oroszországban pl. orrcsonkítás büntetésének terhe alatt (1634), mindez nem használt, sőt később maguk az államok fejlesztették a dohánytermelést. Kübekháza területén, Kisbébán és környékén Rábén, Majdánon, Szegedről telepített magyarok természetek dohányt.

Kübekháza alapítását 1843. őszén határozta el a kincstár. A